

Jānis Kudiņš

SUDRABA EKONOMIKA: PĒCDARBSPĒJAS VECUMA IEDZĪVOTĀJU NODARBINĀTĪBAS VEICINĀŠANA LATVIJĀ

*Autors Jānis Kudiņš,
Zinātnes doktors (Ph.D.)
sociālajās zinātnēs
Reģionālās ekonomikas
apakšnozarē*

Promocijas darba zinātniskā vadītāja: Dr.psych., DU Izglītības un vadības fakultātes Pedagoģijas un pedagoģiskās psiholoģijas katedras profesore Irēna Kokina.

Tēmas teorētisko un zinātnisko nozīmību un aktualitāti nosaka pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes nepieciešamība ekonomikā, ko rada sabiedrības novecošanās. Jau 2002. gadā Madridē pasaules asamblejā, kas bija veltīta iedzīvotāju novecošanās jautājumiem, tika uzsvērtā nepieciešamība pievērsties jauniem izaicinājumiem – pielāgoties darbaspējas vecuma un ekonomiski aktīvo iedzīvotāju grupas samazinājuma tendencēm, darbaspēka piedāvājuma samazināšanās tendencēm darba tirgū, un pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupas pieauguma sociālajām un ekonomiskajām sekām, vienlaikus saglabājot vai pat palielinot reģionu konkurētspēju ekonomikā, kā arī nodrošinot sociālās aizsardzības mehānismu stabilitāti (United Nations, 2002(1)).

Sabiedrības novecošanās un demogrāfiskās pārmaiņas ir Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) dienaskārtībā jau vairāk nekā desmitgadi. Šos procesus nereti sauc par *sudraba ekonomiku*, paredzot, ka tā ietver sabiedrības vajadzību sniegt jaunus pakalpojumus un nodrošināt cienīgu dzīvi visiem gados vecākiem cilvēkiem, t.sk. pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājiem.

Lai sasniegtu šo mērķi, sabiedrības tiek aicinātas palielināt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvaru nodarbināto kopskaitā, radot priekšnoteikumus aktīvai novecošanās politikas ieviešanai. ANO uzskata, ka pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes izaicinājumi ekonomikā saistāmi gan ar sagaidāmajām pārmaiņām globālajās un nacionālajās stratēģijās, gan ir šo stratēģiju viens no sasaistes aspektiem (Организация Объединенных Наций, 2008). Cilvēku mūža un darba mūža ilguma pieaugums, ko veicina sociālās aprūpes, medicīnas un citu faktoru mijietekme, ir arī ekonomiskās attīstības potenciāls. Tomēr kā norāda ANO, šo potenciālu var realizēt, ja valstu sabiedrības garantē novecojošiem iedzīvotājiem atbilstošus atbalsta instrumentus, lai nodrošinātu viņiem cienīgu dzīves kvalitāti, kas varētu būt arī nodarbinātības pieauguma ietvaros.

Sudraba ekonomika ir ekonomikas daļa, kura attiecas uz cilvēkiem, kas ir vecāki par 50 gadiem, t.sk. pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājiem, kurus sauc arī par senioriem. *Sudraba ekonomika* ietver visas ekonomiskās darbības, nodarbinātību, kā arī ietekmē reģionu, uzņēmumu un tautsaimniecības nozaru attīstību. *Sudraba ekonomika* ir cieši saistīta ar pašreizējām tendencēm ES demogrāfijā un pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju dzīves kvalitāti Latvijā un ES.

Pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātībā nosaka ekonomikas transformācija, kas pielāgojas iedzīvotāju vidējā vecuma paaugstināšanās tendencēm Latvijā un vidēji ES. Iedzīvotāju novecošanās ir process, kas izpaužas iedzīvotāju vecuma struktūras nobīdē virzienā uz vecumgrupas pieaugumu. Tiek uzskatīts, ka iedzīvotāju novecošanās sākās XX gadsimta sākumā, bet mazāk attīstītās valstīs vēlāk (United Nation, 2002(2)).

ES 20. gadsimta beigās katrs piektais iedzīvotājs bija pēcdarbspējas vecumā, bet Latvijā 2019. gadā pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupa veidoja 20.3% no visiem iedzīvotājiem. Nākotnē ap 2060. gadu vecuma demogrāfiskās atkarības koeficients, kas parāda attiecību starp ekonomiski neaktīvo pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju skaita un nodarbinātībā iesaistīto iedzīvotāju skaitu grupā 20–64 gadi, Latvijā sasniegs 89%, bet vidēji ES – 73% (European Commission, 2012). Tas nozīmē, ka pēcdarbspējas vecuma cilvēki, kas nebūs nodarbināti, sabiedrībai radīs lielu sociālo slogu.

Veselības un sociālās aprūpes izmaksas parasti palielinās, pieaugot cilvēka vecumam. Tāpēc sociālo sistēmu sloga pieaugums valstīs ir otrs arguments nodarbinātības attīstībai pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupai, pieaugot tās īpatsvaram iedzīvotāju kopskaitā.

Tomēr nākotnē demogrāfiskā pāreja varētu būt viena no vadošajiem kvalitatīvas un ilgtspējīgas ekonomiskās attīstības virzītājiem (Bernard, Hallal, Jean-Paul, 2013), jo pēcdarbspējas vecuma cilvēki var būt nozīmīgs potenciāls un darbaspēka resurss darba tirgū.

Promocijas darba pētījuma objekts: sudraba ekonomika.

Promocijas darba pētījuma priekšmets: pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātība sudraba ekonomikā.

Promocijas darba hipotēze: pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupas kā sudraba ekonomikas mērķgrupas apakšgrupas nodarbinātības pieauguma nepieciešamību Latvijā nosaka sabiedrības novecošanās un grupas zemais dzīves līmenis.

Pētījuma mērķis: noteikt un analizēt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību ietekmējošos faktorus un izstrādāt ieteikumus viņu nodarbinātības veicināšanai Latvijā.

Atbilstoši mērķim ir izvirzīti šādi **promocijas darba uzdevumi:**

- 1) analizēt sudraba ekonomikas koncepta nodarbinātības teorētiskās pamatnostādnes;
- 2) pētīt sudraba ekonomikas mērķgrupas apakšgrupas – pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības sociāli ekonomiskos nosacījumus Latvijā un Eiropas Savienībā;
- 3) noteikt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju Latvijā nodarbinātību ietekmējošos faktorus un izstrādāt ieteikumus viņu nodarbinātības veicināšanai sudraba ekonomikas kontekstā Latvijā.

Promocijas darba ierobežojumi. *Sudraba ekonomika* iekļauj preču tirgu gados vecākiem iedzīvotājiem (sudraba tirgu), mūžizglītības pasākumus gados vecākiem iedzīvotājiem (sudraba mūžizglītību) un nodarbinātību gados vecākiem iedzīvotājiem (sudraba nodarbinātību). *Sudraba ekonomikas* mērķgrupa ir 50 gadus un vecāki iedzīvotāji, kas tiek saukti par gados vecākiem cilvēkiem. Šī *sudraba ekonomikas* mērķgrupa iedalās divās apakšgrupās: 1) 50–64 gadi – gados vecāki cilvēki darbaspējas vecumā; 2) 65 gadi un vairāk gadi – pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāji, kurus šajā darbā sauc

arī par senioriem. Šajā promocijas darbā pētīti sudraba nodarbinātības aspekti gados vecāku iedzīvotāju apakšgrupai – pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājiem.

Pētījumu apgrūtināja tas, ka Latvijā nav izveidota vienota monitoringa sistēma pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju apakšgrupu apsekojumam demogrāfisko un sociāli ekonomisko datu ieguvei, tāpēc pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju izglītības, iedzīvotāju skaita analīze veikta 65–69 gadu un 70–79 gadu vecumgrupai, bet datu analīze par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību, pensiju apmēru – vecumgrupai 65–74 gadi. Problēmu veido arī tas, ka pieejamie statistiskās dati par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju sociāli ekonomiskajiem rādītājiem ir par dažādiem laika periodiem.

Ierobežoto resursu dēļ un ņemot vērā to, ka pētījuma mērķis ir noteikt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību ietekmējošos faktorus Latvijā, autora veiktajā pētījumā (iedzīvotāju un darba devēju aptauja) pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības problemātika pētīta tikai vecumgrupai 65–74 gadi.

Promocijas darbā ir analizēti pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību ietekmējošie ekonomiskie faktori: pensiju apmērs, darba algu apmērs, ekonomiskā nevienlīdzība, nodarbinātības rādītāji, pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbināšanas izmaksas, kā arī neekonomiskie faktori: pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības veidi un nosacījumi, iedzīvotāju un darba devēju vērtējums par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju produktivitāti un prasmju atbilstību, pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbināšanu diskriminējošie sabiedrības uzskati, izglītības rādītāji, demogrāfiskie rādītāji. Promocijas darbā nav vērtēta ražošanas un reģionu attīstības līmeņa ietekme, ražošanas un tehnoloģiju līmeņa izmaiņu ietekme, **preču un pakalpojumu pieprasījuma izmaiņu ietekme uz pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību.**

Promocijas darbā izmantotās metodes. Promocijas darbā izmantotas vispārzinātniskās – gan teorētiskās, gan empīriskās metodes, kā arī speciālās ekonometriskās metodes. **Vispārzinātniskās teorētiskās metodes:** 1) monogrāfiskā metode (angļu val. *monographic method*) – zinātniskās literatūras un pētījumu rezultātu analīzei; 2) retrospektīvās analīzes (angļu val. *retrospective analysis*) metode – Latvijas un Latvijas reģionu ekonomisko un sociālo rādītāju analīzei; 3) loģiskās analīzes (angļu val. *logical analysis*) un sintēzes (angļu val. *synthesis*) metodes; 4) dedukcijas (angļu val. *deduction*) un indukcijas (angļu val. *induction*) metodes pētījuma objekta sistēmiskajai analīzei (angļu val. *systemic analysis*) nodarbinātības kontekstā. **Vispārzinātniskās empīriskās metodes:** ekonomisko faktoru raksturošanai izmantota dinamikas rindu salīdzinošā analīze (angļu val. *comparative analysis*); pētījuma datu analīzei un salīdzināšanai iedzīvotāju un darba devēju grupā izmantotas neparametriskās statistiskās metodes – Kruskala-Vallisa neparametriskais tests, Vilkoksona *Signed Ranks* tests, Manna-Vhitneja U tests, Fišera φ kritērijs; faktoru grupu noteikšanai pētījuma izmantota faktoru analīze; pētījuma datu kopsakarību noteikšanai ar statistiskiem datiem izmantota vienfaktora regresijas analīze.

Promocijas darba uzdevumu risināšanai izmantotie materiāli:

Darbā tika izmantoti zinātniski-pētniecisko darbu rezultāti pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības problēmu izpētei sudraba ekonomikā: Beņkovskis, Tkačevs, 2019; Berglund et al., 2017; Huizinga et al., 2019; Heavey et al., 2013; Kaz, Kuchkartaeva, 2017; Krippendorff, 2013; Beier, 2015; Becker, 1962; Johnson, Mommaerts, 2011; Johnson, Gosselin, 2018; The Economist, 2018, 2021; Apter, 2019; Avolio

et al., 1990; Cascio, 2006; Brunner et al., 2019; Munnell, Wettstein, 2020; Johnson et al., 2011; House of Commons Women and Equalities Committee, 2018; Fraser et al., 2009; Sanders, McCready, 2009; Winters Technicals Staffing, 2017; CV-Library, 2021; Glazer, 2017; Chauhan, 2014; Aurangabadkar, 2016; Frost, Sullivan, 2017; Lazarova, 2020; Schawbel, 2018; Ozola, 2017; Sydnee, 2021; House of Commons, 2018; Brown et al., 2004; Barcaccia et al., 2013; Šķestere, 2012; Wolfensberg, 1994; Parmenter, 1988; Aller, Coeling, 1995; Ball, Whittington, 2000; Hikoyeda, Wallace, 2001; Hjaltadottir, Gustafsdottir, 2007; Orlova, 2015; Vanaga, 2013; Morgan Philips Group, 2021; Covey, 1992; Lockenhoff et al., 2010; Giles et al., 2000; Kahana et al., 2018 u.c. Būtisku pētījuma bāzi veido to organizāciju dokumenti, kas skar *sudraba ekonomikas* un pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību: *Would Health Organization, World Bank, European Union, Council of the European Union, European Commission, United Nation, European Parliament, UNESCO*, LR Saeima, LR Labklājības ministrija, LR Ekonomikas ministrija.

Promocijas darba struktūra.

Promocijas darba struktūru veido 3 nodaļas. Promocijas darba *pirmajā nodaļā* analizēti *sudraba ekonomikas* attīstību ietekmējošie faktori, sudraba ekonomikas jēdziena būtība, izanalizētas sudraba ekonomikas koncepta nodarbinātības teorētiskās pamatnostādnes, rādītāji, analizēti teorētiskie uzskati un empīriskie pētījumi par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaisti nodarbinātībā.

Promocijas darba *otrajā nodaļā* analizēti sabiedrības novecošanās aspekti, pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju skaita izmaiņas un to ietekmes sociāli ekonomiskās sekas, un sociāli ekonomiskie faktori pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju kā darba resursa nodarbinātībā, pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju ekonomiskā nevienlīdzība ES un Latvijā, pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības izaicinājumi nākotnē.

Promocijas darba *trešajā nodaļā* veikta pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes darba tirgū ekonomisko un sociālo izaicinājumu izpētes zinātniskā pieredzes izpēte, veikta empīriskā pētījuma par Latvijas reģionu iedzīvotāju un darba devēju uzskatiem par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju kā darbaspēka resursu, motivāciju būt nodarbinātiem, konkurētspēju, piedāvājumu un iesaistes nodarbinātībā formām, ierobežojumiem profesiju grupās un nozarēs, prasmēm, darba devēju un citu grupu ekonomiskajām interesēm pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātībā.

Promocijas darba *nobeigumā* ir formulēti galvenie secinājumi, noteiktas problēmas un piedāvātas rekomendācijas to risināšanai.

Promocijas darba zinātniskā novitāte:

- Veikta pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes darba tirgū ekonomisko un sociālo izaicinājumu un zinātniskās pieredzes izpēte.
- Pamatota pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes nepieciešamība nodarbinātībā Latvijā.
- Noteikti pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaisti nodarbinātībā veicinošie un bremzējošie faktori Latvijā.
- Noteiktas Latvijas pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes nodarbinātībā ekonomiskās priekšrocības uzņēmumiem un valstij.
- Izstrādāti Latvijas pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes nodarbinātībā veicināšanas priekšlikumi.

Praktiskā nozīme: promocijas pētījumā iegūtos rezultātus praktiski var izmantot, izstrādājot nodarbinātības politikas stratēģiskos virzienus un konkrētus pasākumus, kas ir vērsti uz pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju Latvijā iesaistes pieaugumu nodarbinātībā. Šajā sakarā secinājumus un rekomendācijas, kuras tika noformulētas, balstoties uz pētījuma rezultātiem, var izmantot LR ministriju un citu institūciju darbā. Promocijas darba secinājumus un rekomendācijas, statistikas datus un autora veikto pētījumu analīzes secinājumus var izmantot tālākajos nodarbinātības problēmu un darba tirgus empīriskajos pētījumos.

Aizstāvēšanai izvirzītās tēzes:

- Pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātība ir *sudraba ekonomikas* koncepta un mūsdienu ekonomikas transformācijas sastāvdaļa.
- Pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības nepieciešamību Latvijā nosaka demogrāfisko un sociāli ekonomisko faktoru mijietekme, t.sk. iedzīvotāju novecošanās un nabadzība.
- Latvijā ir izveidots darba devēju un iedzīvotāju atbalsts pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības veicināšanai, tomēr ir vērojami ierobežojumi, ko nosaka sabiedrības attieksme pret pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājiem kā darbaspēka resursu.

Nobeigums

Promocijas darba hipotēze “pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupas kā sudraba ekonomikas mērķgrupas apakšgrupas nodarbinātības pieauguma nepieciešamību Latvijā nosaka sabiedrības novecošanās un grupas zemais dzīves līmenis” ir pierādīta.

Promocijas darba mērķa “noteikt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību ietekmējošos faktorus un izstrādāt ieteikumus viņu nodarbinātības veicināšanai Latvijā” sasniegšanai autors analizēja atziņas zinātniskajā telpā, statistikas datus un veica empīrisko pētījumu, lai noskaidrotu tirgus dalībnieku – iedzīvotāju un darba devēju viedokli par pēcdarbspējas vecuma cilvēku iesaistes nodarbinātībā aspektiem un problēmām.

Analizējot teorētiskās pamatnostādnes par sudraba ekonomikas konceptu nodarbinātības kontekstā, autors secināja, ka EK darba definīcijā sudraba ekonomikas mērķa grupa ir 50 gadus un vecāki cilvēki (kurus sauc par gados vecākiem cilvēkiem), un līdz ar to arī pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāji (65 gadi un vairāk) – seniori iekļaujas šajā grupā. Pāreja no darbaspējas vecuma uz pēcdarbspējas vecumu, kas daudzos gadījumos ir arī nodarbinātības pārtraukšana vai ierobežošana, rada sociālā statusa izmaiņas indivīdiem. Tomēr mūsdienās ir izveidojies jauns skatījums uz cilvēka darba mūžu – aktīvas novecošanās koncepts ietver indivīdu darba dzīves pagarināšanas aspektus, viņiem nonākot noteiktajā pēcdarbspējas vecumā.

Darba dzīves ilguma pagarināšana mūsdienās ir objektīva realitāte, ko nosaka vairāki faktori: sociālekonomiskā attīstības progresa ietekme uz dzīves ilguma pieaugumu, sociālā politika, sabiedrības novecošanās, sociāla sloga pieaugums, palielinoties pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvaram reģionos iedzīvotāju kopskaitā u.c. faktori. Tas prasa no jauna definēt aktīvās dzīves periodu, ietverot tajā arī nodarbinātību

pēcdarbspējas vecumā gan kā īslaicīgu nodarbinātības formu, gan ilgtermiņa nodarbinātību līdz indivīds spēj un vēlas strādāt.

Tomēr pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātība rada vairākus izaicinājumus: pieaug darba piedāvājuma konkurence, rodas papildus nepieciešamība pēc mūžizglītības pasākumiem, lai radītu pieprasīto un piedāvāto prasmju līdzsvaru, notiek pārmaiņas sabiedrības izpratnē par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupu kā potenciālo darbaspēka resursu.

Lai gan sabiedrības ekonomiskie un sociālie izaicinājumi mūsdienu pasaulē iedzīvotāju novecošanās un paredzamā dzīves ilgumu ietekmē ir objektīva realitāte, kas nākotnē tikai pieaugs, tomēr sabiedrība ne vienmēr gatava uzskatīt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājus par konkurētspējīgiem un produktīviem darba veicējiem. Par problēmu var uzskatīt arī to, ka pati pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju grupa ne vienmēr sevi atzīst par pilntiesīgu nodarbinātības aģentu, jo uzskata, ka viņu spējas un prasmes nav derīgas mūsdienu sabiedrībā, bet būtisks ierobežojums nodarbinātībai ir pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju veselība.

Eiropas politiķi un pētnieki uzskata, ka sudraba ekonomikā jāveido politika, kas balstīta racionalitātē un ir saskaņota ar sociāli ekonomisko sistēmu, kurā indivīda intereses un motivācija būt nodarbinātam atbilst arī sabiedrības interesēm. Tāpēc jautājums par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības problemātiku un ietekmi uz uzņēmumu un valsts attīstību ir diskusiju stadijā.

Pasaules banka uzskata, ka mūsdienās novecojošā pasaule un graužošā globālā demogrāfija ir kļuvusi par universālu parādību, tāpēc ir veikti teorētiski pamatoti pētījumi, kas palīdz izprast sudraba ekonomikas pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības aspektus. Piemēram, pētnieki uzskata, ka šo pārmaiņu rezultātā nākotnē valstīs notiks sociālo un veselības aprūpes budžetu izdevumu pieaugums, un līdz ar to nodarbinātie darbaspējas vecumā var netikt galā ar šīm sekām. Tāpēc pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāji, iekļaujoties nodarbinātībā var sniegt ievērojamu labumu sev un sabiedrībai.

Lai veicinātu aktīvu novecošanos, jaunā situācija darba tirgū ir jāpēta, jo cilvēki, kas spēj saglabāt konkurētspēju novecojot, mūsdienās tiek uzskatīti par svarīgu resursu darba tirgū. Līdz ar to sudraba ekonomika tās nodarbinātības sektorā tiek vērtēta kā inovatīvs virzītājspēks, kas rada izaugsmi un globālajā kontekstā palielina Eiropas valstu konkurētspēju.

Lai gan ir daudz pozitīvu vērtējumu un pierādījumu par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes nodarbinātībā pozitīvajiem efektiem ekonomikā, tomēr prakse darba tirgū pastāv eidzisma pazīmes – pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju diskriminācija pēc pazīmes “vecums”. Steriotipi un aizspriedumi par vecāku darbinieku prasmēm var nozīmīgi ietekmēt pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju darba pieprasījumu, bet dažos gadījumos – arī radīt viedokli iekšgrupā par “nederīgumu darbam”, tādējādi samazinot piedāvājumu darba tirgū. Vecuma diskriminācija darba pieprasījumā var izpausties kā atteikšanās pieņemt darbā vai paaugstināt amatā, spiediens atstāt darbu un paaudžu konflikti darba vidē. Sekas pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nepieņemšanai darbā vai “izspiešanai” no darba ir vērtīgu prasmju zaudējums un darba efektivitātes samazināšanās darba vietās.

Pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību veicina arī faktori, kas izpaužas nodarbinātībā darbaspējas vecumā – nodarbinātības nepārtrauktība, darba pieredze un apmierinātība ar darbu, tomēr problēma ir tajā, ka šie faktori vairāk svarīgi indivīdiem nekā uzņēmējiem, jo uzņēmēji ne vienmēr vēlas paturēt novecojošos darbiniekus, aizstājot tos ar jaunākiem, un viņu skatījumā – elastīgākiem un produktīvākiem darbiniekiem.

Latvijas gadījumā pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātība ir objektīva nepieciešamība, ko nosaka, pirmkārt, šīs grupas īpatsvars pieaugums 2001. g. – 2018. g. par 5 procentpunktiem, kas ir straujāks nekā vidēji ES (3,9 procentpunkti). Otrkārt, ES un Latvijā 2019. gadā pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāji jau veidoja 20,3% no visiem iedzīvotājiem, kas norāda uz nozīmīgu sociālo slogu sabiedrībai. Sociālo slogu pastiprina arī tas, ka Latvijā notiek strauja iedzīvotāju skaita samazināšanās – 2020. gadā, salīdzinot ar 2010. gadu, iedzīvotāju skaits Latvijā samazinājās par 10%. Šo faktoru ietekmē vecuma atkarības koeficienta vērtība Latvijā 2010. g. – 2020. g. pieauga par 2%. Tomēr nākotnē koeficienta vērtība Latvijā nozīmīgi pārsniegs vidējos ES rādītājus – prognozē, ka vecuma demogrāfiskās atkarības koeficients Latvijā nākotnē ap 2060. gadu sasniegs 89%, bet vidēji ES – 73%. Tas nozīmē, ka nestrādājošie vecuma pensijas saņēmēji radīs sabiedrībai lielu sociālo slogu.

Par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nepieciešamību iesaistīt nodarbinātībā Latvijā liecina arī tas, ka nabadzības riskam visvairāk pakļauti ir nestrādājošie seniori (2019. gadā – 46,5%). Lai gan nodarbinātībai ir zems darba ekonomiskais novērtējums, kas būtiski nepaaugstina nodarbināto senioru dzīves līmeni – 2019. gadā nabadzības riskam bija pakļauti 4,4% šīs grupas iedzīvotāju, tomēr sniedz ieguldījumu dzīves līmeņa pieaugumā.

Autora veiktais pētījums (2021. g. – 2022. g.) parādīja, ka iedzīvotāju un darba devēju uztverē svarīgākais faktors, kas veicina pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību Latvijā, ir paša indivīda motivācija un vēlme turpināt darbu, kā arī darba devēju atbalsts pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātībai. Tomēr darba devēji Latvijā uzskata, ka cilvēkam nonākot pensijas vecumposmā, notiek vismaz daļēja darba spēju zaudēšana – šādu viedokli pauda 60% darba devējiem, kas liecina, ka darba vidē Latvijā pastāv eidžisma iezīmes.

Tāpēc, lai pārvarētu sabiedrības aizspriedumus par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotājiem kā darbaspējas zaudējušiem un mazproduktīviem cilvēkiem un veicinātu šīs grupas nodarbinātības attīstību Latvijā, ir jāveic intensīvas aktivitātes sabiedrības informēšanā par sudraba nodarbinātības, kā arī jāturpina pētījumi par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju iesaistes darba vidē aspektiem un produktivitāti.

Problēmas un to iespējamie risinājumi

1. problēma: Latvijā trūkst datu par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības aspektiem un produktivitāti darba vidē.

Iespējamais risinājums: Ņemot vērā pieaugošo pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvara pieaugumu Latvijā un vidēji ES, Centrālajai statistikas pārvaldei, LR Ekonomikas ministrijai un LR Labklājības ministrijai jāpaplašina statistikas datu bāze,

ietverot datus par pēcdarbspējas vecuma cilvēku nodarbinātību reģionos, profesiju grupās, uzņēmumu ekonomiskajās grupās un tautsaimniecības nozarēs. Tas dotu iespēju veikt pētījumus par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības attīstību Latvijā.

2. problēma: Sabiedrības izpratne par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības iemesliem un aspektiem Latvijā ir maz pētīta, bet šīs grupas iesaiste mūžizglītībā ir zema.

Iespējamais risinājums: Lai veicinātu pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju prasmju pieaugumu un to atbilstību Latvijas darba tirgus vajadzībām, LR Izglītības un zinātnes ministrijai, sadarbībā ar sociālajiem partneriem – Darba devēju konfederāciju, Latvijas pensionāru federāciju, profesionālām organizācijām un uzņēmējiem, kā arī LR Ekonomikas ministriju un LR Finanšu ministriju – ir jāizstrādā plāns pēcdarbspējas vecuma cilvēku iesaistei mūžizglītībā. Augstskolām un zinātniskajām institūcijām Latvijā jāveic pētījumi par pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības iemesliem un aspektiem Latvijā gan reģionu kontekstā, gan tautsaimniecības nozarēs, gan atsevišķās profesijās.

3. problēma: Latvijā nav izveidotas metodes un paņēmieni pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības reģionālo ekonomisko aspektu izpētei.

Iespējamais risinājums: LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, LR Izglītības un zinātnes ministrijai un zinātniskajām institūcijām jāizstrādā rādītāju sistēma un indikatori, kas raksturo pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātības attīstību Latvijā, ievērojot Latvijas reģionu attīstības tendences. Lai precīzāk raksturotu reģionu sociāli ekonomisko attīstību, LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, nosakot reģionu attīstības indeksu, aprēķinos jāiekļauj pēcdarbspējas vecuma iedzīvotāju nodarbinātību raksturojošos rādītājus. Zinātniskajām institūcijām reģionālās attīstības pētījumos jāuzkrāj pieredze un jāattīsta metodika noteiktu pēcdarbspējas vecuma cilvēku iedzīvotāju nodarbinātības aspektu izpētei kontekstā ar Latvijas reģionu ekonomisko attīstību.

SILVER ECONOMY: PROMOTING THE EMPLOYMENT OF POST-WORKING AGE POPULATION IN LATVIA

The scientific advisor of the PhD thesis: Professor, Dr.psych. Irēna Kokina, DU Faculty of Education and Management, Department of Pedagogy and Educational Psychology.

Reasons, arguments, and motives for choosing the topic. The theoretical and scientific importance and relevance of the topic are determined by the need for the involvement of post-working age population in the economy, which is caused by the ageing of society. Already in 2002, at the World Assembly in Madrid dedicated to the issues of population ageing the need to address a new challenge was emphasized – the adaptation to the decreasing trends of the working age and economically active population

group, the decreasing labour supply trends in the labour market, and the social and economic consequences of the growth of the post-working age population group, while maintaining or even increasing the competitiveness of regions in the economy, as well as ensuring the stability of social protection mechanisms (United Nations, 2002(1)).

Population ageing and demographic change have been on the agenda of the United Nations (UN) for more than a decade. These processes are often called the *silver economy* which foresees that it includes society's need to provide new services and ensure a dignified life for all elderly people, incl. for post-working age population.

In order to achieve this goal, societies are invited to increase the proportion of post-working age population in the total number of employees thus creating preconditions for the active implementation of the ageing policy. The UN believes that the challenges of the engagement of post-working age population in the economy are related to the expected changes in global and national strategies and are one of the aspects of linking these strategies (Организация Объединенных Наций, 2008). The increase of people's life and working life expectancy, facilitated by the impact of social care, medicine and other factors, is also a potential for economic development in countries. However, according to the UN, this potential can be realized if the national societies guarantee adequate support tools for the ageing population to provide them with a decent quality of life, which could also be within the framework of employment growth.

The silver economy is part of the economy that applies to people aged over 50, incl. post-working age population, also called seniors. Silver economy includes all economic activities, employment, and affects the development of regions, companies and economic sectors as well. Silver economy is closely related to the current trends in EU demography and the quality of life of post-working age population in Latvia and the EU.

The engagement of post-working age population in employment is determined by the economic transformation, which adapts to the trends of the average age of the population increasing in Latvia and on average in the EU. Ageing population is a process that manifests itself in a shift in the age structure of the population towards an increase in the older age group. Population ageing is believed to have started at the beginning of the 20th century, but in less developed countries – later (United Nation, 2002(2)).

In the European Union (EU) at the end of the 20th century, every fifth resident was of post-working age, but in Latvia in 2019, the post-working age population made up 20.3% of the entire population. Around year 2060, the age demographic dependency ratio, which is the ratio between the economically inactive post-working age population and employed population in the group aged 20–64, will reach 89% in Latvia, and 73% on average in the EU (European Commission, 2012). This means that the unemployed post-working age population will create a significant social burden for society.

Health and social care costs tend to increase with age. Therefore, the increase in the burden of social systems in the countries is the second argument for the development

of employment for the post-working age population group, as its share in the total population increases.

However, in the future, the demographic transition could be one of the leading drivers of qualitative and sustainable economic development (Bernard et al., 2013), as post-working age population can be an important potential and labour resource in the labour market.

The object of the PhD thesis' research: silver economy.

The subject of the PhD thesis' research: employment of post-working age population in silver economy.

The hypothesis of the PhD thesis: the need for employment growth in the post-working age population group as a subgroup of the target group of the silver economy in Latvia is determined by the ageing of the society and the low standard of living of the group.

The aim of the PhD thesis: to determine and analyse the factors affecting the employment of post-working age population and to develop recommendations for promoting their employment in Latvia.

In accordance with the aim, the following **objectives** have been set:

- to analyse the theoretical guidelines of the silver economy concept of employment;
- to research the socio-economic conditions of employment of the sub-group of the silver economy's target group – post-working age population in Latvia and the European Union;
- to determine the factors affecting the employment of post-working age population in Latvia and develop recommendations for promoting their employment within the framework of the silver economy in Latvia.

Research limitations. Silver economy includes a commodity market for the elderly population (silver market), lifelong learning activities for the elderly population (silver lifelong learning) and employment for the elderly population (silver employment). The target group for silver economy is the population aged 50 and over, referred to as the elderly. This target group of silver economy is divided into two subgroups: 1) 50–64 years – older people of working age; 2) 65 years and older – post-working age population, also called seniors in this paper. In the PhD thesis, the author studies aspects of silver employment for the subgroup of the elderly population – post-working age population.

The research was complicated by the fact that a unified monitoring system for the survey of subgroups of post-working age population for the collection of demographic and socio-economic data has not been established in Latvia, therefore the analysis of education and post-working age population was carried out for the groups aged 65–69 and 70–79, but the analysis of data on the post-working age population employment and pensions – for the group aged 65–74. Another problem is that the available statistical data on the socio-economic indicators of the post-working age population reflect different time periods.

Due to the limited resources and considering the fact that the aim of the research is to determine the factors influencing the employment of post-working age population in Latvia, the author studied (by survey of population and employers), the employment issues of post-working age population aged 65–74.

The thesis analyses the economic factors affecting the employment of post-working age population, such as pensions, salaries, economic inequality, employment indicators, the costs of employing post-working age population, as well as non-economic factors, for example, types and conditions of employment of post-working age population, population's and employers' assessment of the productivity and skill adequacy of post-working age population, public attitude that discriminate against the employment of post-working age population, educational indicators, demographic indicators. The thesis does not assess the impact of the level of development of production and regions, the impact of changes in the level of production and technology, the impact of changes in the demand for goods and services on the employment of post-working age population.

Methods used in the thesis. The author used general scientific methods both theoretical and empirical, as well as special econometric methods.

General scientific theoretical methods: monographic method for the analysis of scientific literature and results from the research; 2) retrospective analysis for the analysis of the economic and social indicators of Latvia and its regions; 3) logical analysis and synthesis methods; 4) deduction and induction methods for the systemic analysis of research object in the context of employment. **General scientific empirical methods:** the comparative analysis of time series is used to describe economic factors; non-parametric statistical methods were used for the analysis and comparison of research data of population and employers – Kruskal-Wallis nonparametric test, Wilcoxon signed-rank test, Mann-Whitney U test, Fisher ϕ criterion; factor analysis was used in the study to determine factor groups; univariate regression analysis was used to determine the correlation between research data and statistical data.

Sources used for achieving the objectives of the thesis: author used the following scientific research papers for the research of employment problems of post-working age population in the silver economy: Beņkovskis, Tkačevs, 2019; Berglund et al., 2017; Huizinga et al., 2019, Heavey et al., 2013; Kaz, Kuchkartaeva, 2017; Krippendorff, 2013; Beier, 2015; Becker, 1962; Johnson, Mommaerts, 2011; Johnson, Gosselin, 2018; The Economist, 2018, 2021; Apter, 2019; Avolio et al., 1990; Cascio, 2006; Brunner et al., 2019; Munnell, Wettstein, 2020; Johnson et al., 2011; House of Commons Women and Equalities Committee, 2018; Projektu un kvalitātes vadība, 2014; Fraser et al., 2009; Sanders, McCready, 2009; Winters Technicals Staffing, 2017; CV-Library, 2021; Glazer, 2017; Chauhan, 2014; Aurangabadkar, 2016; Frost, Sullivan, 2017; Lazarova, 2020; Schawbel, 2018; Ozola, 2017; Sydnee, 2021; House of Commons, 2018; Brown et al., 2004; Barcaccia et al., 2013; Šķestere, 2012; Wolfensberg, 1994; Parmenter, 1988; Aller, Coeling, 1995; Ball, Whittington, 2000; Hikoyeda, Wallace, 2001; Hjaltadottir, Gustafsdottir, 2007; Orlova, 2015; Vanaga, 2013; Morgan Philips Group, 2021; Covey, 1992; Lockenhoff et al., 2010; Giles et al., 2000; Kahana et al., 2018 and others.

An important basis for the research is the documents of the organizations that affect the silver economy and the employment of post-working age population: the World Health Organization, the World Bank, the European Union, the Council of the European Union, the European Commission, the United Nations, the European

Parliament, the UNESCO, the Parliament of the Republic of Latvia, Ministry of Welfare of the Republic of Latvia, Ministry of Economics of the Republic of Latvia.

Structure of the PhD thesis. The thesis consists of three parts. The first chapter of the thesis analyses the factors affecting the development of the silver economy, the essence of the concept of silver economy, the theoretical guidelines of the silver economy concept of employment, indicators, theoretical views, and empirical studies on the post-working age population in employment.

The second chapter analyses aspects of an ageing population, changes in the number of post-working-age population and the socio-economic consequences of this impact, socio-economic factors of post-working age population as a labour resource, economic inequality of post-working age population in the EU and Latvia, employment challenges of post-working age population in the future.

In the third chapter of the thesis, the scientific research on the experience of the economic and social challenges of post-working age population in the labour market has been carried out, an empirical study has been carried out on the views of population and employers of the regions of Latvia about post-working age population as a labour resource, motivation to be employed, competitiveness, supply and forms of involvement in employment, restrictions in profession groups and fields, skills, economic interests of employers and other groups in the employment of post-working age population.

In the conclusion, the main conclusions are formulated, problems are identified and recommendations for their solution are offered.

Scientific novelty of the thesis:

- a study of the economic and social challenges and scientific experience of the employment of post-working age population was carried out;
- the need for employment of post-working age population in Latvia is justified;
- the factors promoting and hindering the employment of post-working age population in Latvia have been determined;
- the economic advantages of the employment of Latvia's post-working age population for companies and the state have been determined;
- proposals for promoting the employment of the post-working age population of Latvia have been developed.

Practical significance: the results obtained in the doctoral research can be used in practice when developing strategic directions of the employment policy and specific measures aimed at increasing the engagement of the post-working age population in employment in Latvia. In this regard, the conclusions and recommendations that were formulated based on the results of the research can be used in the work of ministries and other institutions of the Republic of Latvia. The conclusions and recommendations of the thesis, statistical data and conclusions of the author's research analysis can be used in further empirical studies of employment problems and the labour market.

Theses presented for the defence:

- employment of post-working age population is part of the concept of the silver economy and the transformation of the modern economy;

- the need for employment of post-working age population in Latvia is determined by the combined effect of demographic and socio-economic factors, incl. population ageing and poverty;
- In Latvia, the support for employers and population has been implemented to promote the employment of post-working age population, however, there are limitations determined by society's attitude towards post-working age population as a labour resource.

Conclusion

The hypothesis of the PhD thesis “the need for employment growth in the post-working age population group as a subgroup of the target group of the silver economy in Latvia is determined by the ageing of the society and the low standard of living of the group” has been proven.

In order to achieve the aim of the PhD thesis “to determine and analyse the factors affecting the employment of post-working age population and to develop recommendations for promoting their employment in Latvia”, the author analysed findings in the scientific field and statistical data and conducted an empirical study in order to find out the opinion of market participants – population and employers – on the aspects of the engagement of post-working age population in employment and problems.

By analysing the theoretical guidelines on the concept of the silver economy in the context of employment, the author concluded that the target group of the silver economy in the EC working definition is people aged 50 years and older (called the elderly), and therefore also post-working age population (65 years and older) – seniors – are included in this group. The transition from the working age to the post-working age, which in many cases is also the termination or limitation of employment, causes changes in the social status of individuals. However, nowadays a new perspective on working life has emerged – the concept of active ageing includes aspects of extending the working life of individuals when they reach the defined post-working age.

Increasing the length of working life is an objective reality nowadays, which is determined by several factors: the impact of socio-economic development progress on the increase in life expectancy, social policy, the ageing of society, an increase in the social burden due to increase in the proportion of post-working age population in the total population of the regions etc. factors. This requires redefining the period of active life, including post-working age employment as both a short-term form of employment and long-term employment, as long as the individual is able and willing to work.

However, the employment of post-working age population poses several challenges: competition for job offers is increasing, an additional need for lifelong learning measures is needed to create a balance of required and offered skills, changes in society's understanding of the population of post-working age as a potential labour resource.

Although the economic and social challenges of society in today's world due to population ageing and expected life expectancy are an objective reality that will only increase in the future, society is not always ready to consider post-working age popula-

tion as competitive and productive workers. It can also be considered as a problem that the post-working age population does not always recognize itself as a full-fledged employment agent, because they believe that their abilities and skills are not valid in modern society, and the health of post-working age population is a significant limitation for employment.

European politicians and researchers believe that in the silver economy, a policy based on rationality and coordinated with the socio-economic system should be created, in which the individual's interests and motivation to be employed also correspond to the interests of society. Therefore, the question of the employment problems of post-working age population and their impact on the development of businesses and the country is at the stage of discussion.

The World Bank believes that the ageing world and disruptive global demographics have become a universal phenomenon today, so studies based on theory have been conducted to help understand the employment aspects of the post-working age population of the *silver economy*. For example, researchers believe that as a result of these changes, countries will experience an increase in social and health care budget expenditures in the future, and the working-age workforce may not be able to cope with the consequences. Therefore, post-working age population can bring significant benefits to themselves and society by entering employment.

In order to promote active ageing, the new situation in the labour market needs to be studied, as people who are able to remain competitive as they age are nowadays considered an important resource in the labour market. Therefore, the silver economy in its employment sector is evaluated as an innovative driving force that creates growth and increases the competitiveness of European countries in the global context.

Although there are many positive evaluations and evidence about the positive economic effects of the involvement of post-working age population in employment, in practice there are signs of ageism in the labour market – discrimination of post-working age population based on the feature “age”. Stereotypes and prejudices about the skills of older workers can significantly affect the demand for work of post-working age population, and in some cases also create an opinion within the group about “unsuitability for work”, thus reducing the supply in the labour market. Age discrimination in employment can take the form of refusal to hire or promote, pressure to leave a job, and generational conflicts in the work environment. The consequences of non-recruitment or “squeezing” of post-working age population out of work are the loss of valuable skills and the reduction of work efficiency in workplaces.

The employment of post-working age population is also promoted by the factors that manifest themselves in employment at working age – continuity of employment, work experience and job satisfaction, however, the problem is that these factors are more important for individuals than for entrepreneurs, because entrepreneurs do not always want to keep ageing employees, replacing them with younger and, in their view, more flexible and productive employees.

In the case of Latvia, the employment of post-working age population is an objective necessity, which is determined, firstly, by the increase in the proportion of this group in 2001–2018 by 5 percentage points, which is faster than the EU average (3.9

percentage points). Secondly, in the EU and Latvia in 2019, the post-working age population already made up 20.3% of the total population, which indicates a significant social burden on society. The social burden is also increased by the fact that the population in Latvia is rapidly decreasing – in 2020, compared to 2010, the population in Latvia has decreased by 10%. This factor is influenced by the value of the age dependency ratio in Latvia, which has increased by 2% in 2010–2020. However, the value of the coefficient in Latvia will significantly exceed the average EU indicators in the future – it is forecasted that the age demographic dependency coefficient in Latvia will reach 89% around 2060, while the EU average will reach 73%. This means that non-working old age pensioners will create a significant social burden for society.

The need to involve post-working age population in employment in Latvia is also evidenced by the fact that non-working seniors are most at risk of poverty (46.5% in 2019). Although employment has a low economic evaluation of work, which does not significantly raise the standard of living of employed seniors – in 2019, 4.4% of the population of this group were at risk of poverty, it nevertheless contributes to the increase in the standard of living.

The research conducted by the author (2021–2022) showed that the most important factor in the perception of citizens and employers that promotes the employment of post-working age population in Latvia is the individual's own motivation and desire to continue working, as well as employers' support for post-working age population for employment. However, employers in Latvia believe that when a person reaches retirement age, there is at least a partial loss of working abilities – 60% of employers expressed this opinion, which shows that there are indications of ageism in the working environment in Latvia.

Therefore, in order to overcome society's prejudices about post-working age population as people who have lost their ability to work and are unproductive and to promote the employment development of this group in Latvia, it is necessary to carry out intensive activities in informing the society about silver employment, as well as to continue research on the aspects of productivity and engagement of post-working age population in the work environment and productivity.

Problems and their possible solutions

Problem 1: In Latvia, there is a lack of data on the employment aspects and productivity of the post-working age population in the work environment.

Possible solution: Taking into account the growing increase in the proportion of post-working age population in Latvia and on average in the EU, the Central Statistical Office Bureau, the Ministry of Economics of the Republic of Latvia and the Ministry of Welfare of the Republic of Latvia should expand the statistical database, including data on the employment of people of post-working age in regions, occupational groups, economic groups of companies and economic sectors. This would give an opportunity to conduct research on the development of employment of post-working age population in Latvia.

Problem 2: Society's understanding of the reasons and aspects of the employment of post-working age population in Latvia has been studied little, but the involvement of this group in lifelong learning is low.

Possible solution: In order to promote the improvement of skills of post-working age population and their accordance to the needs of the Latvian labour market, the Ministry of Education and Science of the Republic of Latvia, in cooperation with social partners – Employers' Confederation of Latvia, the Latvian Pensioners' Federation, professional organizations and entrepreneurs, as well as the Ministry of Economics and the Ministry of Finance of the Republic of Latvia – should develop a plan for the involvement of post-working age population in lifelong learning. Universities and scientific institutions in Latvia should conduct research on the reasons and aspects of the employment of post-working age population in Latvia in the context of regions, in sectors of the national economy, and in individual professions.

Problem 3: There are no established methods and techniques in Latvia for researching the regional economic aspects of the employment of post-working age population.

Possible solution: the Ministry of Environmental Protection and Regional Development of the Republic of Latvia, the Ministry of Education and Science of the Republic of Latvia and scientific institutions should develop a system of indicators that characterize the development of employment of post-working age population in Latvia taking into account the development trends of Latvia's regions. In order to describe the socio-economic development of the regions more precisely, the Ministry of Environmental Protection and Regional Development should include in the calculations the indicators characterizing the employment of the post-working age population, when determining the regional development index. Scientific institutions should accumulate experience in regional development studies and develop a methodology for researching certain aspects of the employment of post-working age population in the context of the economic development of Latvia's regions.